

Čarojice

Vrijeme od božićnih praznika pa do početka „velikog“ - „časnog“ vaskršnjeg posta kod Srba naziva se mesojeđe ili mesnice, mrsoveđe, a posljednja nedjelja mesojeđa je bijela nedjelja, čiji posljednji dan čine „bijele“ - „sirne“ poklade sa kojima mesojeđe završavaju. U nekim krajevima sa srpskim stanovništvom na ovaj dan se pale vatre (olalije, oratnice, mašale) sa lustrativnim ciljem da se vazduh očisti od nečistih sila i time zaštite polja i usjevi, a u želji da te vatre doprinesu napretku u plodnosti i zdravlju kod ljudi i stoke.

U nedjelju pred bijele poklade uoči vaskršnjeg posta u nekim srpskim krajevima organizuje se običaj čarojice. Riječ je o običaju u kojem grupa maskiranih mladića obilazi domaćinstva igrajući i pjevajući. Čarojičari predstavljaju povorke duša predaka koje donose plodnost i u suštini odgovaraju povorkama koledara.

Ne zna se gdje kad je taj običaj postao, ali se smatra da maskiranje svoje korijene vuče još od precivilizacijskih i prethršćanskih ratarsko-stočarskih kultura koje karakterišu primitivni oblici religije te magija za plodnost i zaštitu od zlih sila. Svrha čarojica pretežno je bila tjeranje zla i dozivanje plodonosne godine.

Koliko god čarojice, prilikom svoga posjeta, zbijale šale i pjevale šaljive pjesmice, ići u čarojice bila je ozbiljna stvar. Pravila za čarojice su bila stroga i morala su se ozbiljno poštovati, kako ne bi bilo kobnih posljedica. Naime, vjerovalo se, ako bi se, kojim slučajem, u jednom selu u susrele dvoje čarojice, u nadolazećoj godini će nei kućesnik čarojica sigurno umrijeti. Zbog toga su se mladići u selu morali dobro dogovoriti, ko će ići u čarojice i ako će ih biti više u selu kojim putem će se kretati da bi izbjegli susret.

Čarojice u ophod sela ne smiju ići prije 22 sata, a s ophodom moraju završiti prije izlaska sunca. Po zalasku sunca iskupi se kod kuće, gdje društvo ugovori, neparan broj muškaraca koji između sebe odaberu glavne uloge: mladu, djevera ili starog svata, babu, djeda, jarca i mačka. Obučeni su u gunjeve i stare odore, a lica su im maskirana, da li originalnim maskama ili nagaravljena, odnosno čarana ugljem (po čemu su čarojice i dobile ime), kako bi što bolje sakrili svoj identitet. Putem pjevaju uobičajene pjesme, koji put i vrlo proste te sa sobom nose stočna zvana klepe, kojima zvone i prave buku kako bi od sebe tu noć otjerali đavole. Glavnu riječ vodio bi djever, odnosno stari svat, koji je pozivao domaćine da izađu iz kuće. Kada bi domaćin izašao čarojice bi ga zadirkivale i uvlačile u kolo koje bi obavezno odigrali ispred svake kuće. U čarojice su mogli ići samo muškarci, uglavnom mlađeg doba, ljudi koji su veseli i umiju da pjevaju i zabavljaju.

Kad dođu pred prvu kuću, stanu svi pred zaključanim vratima i zapjevaju:

Čarojice došle vam pred kuću
Da popiju šljivovicu vruću
A i usput nešto da ponesu
A brašnjare prazne im se tresu

Domaćin će otvoriti vrata i pustiti čarojice u kuću te ih darovati: jabukama, svatovskim peškirom, vezenom maramicom, slaninom, solju, žitom, kudeljom... Obavezno je čašćavanje čarojica rakojom na kojoj se one domaćinu zahvaljuju prigodnom pjesmom:

Ova čaša dika naša
Svuda skitala za mene pitala
Bila peta il deseta
Nama ništa to ne smeta

Kada se kod domaćina dobro pošale i ugoste, te pokupe darove, domaćin ispraća čarojice pjesmom:

Srećni bili došli dogodine
Biće mesa i suve slanine
Srećno pošli ove tamne noći
Obećajte da ćete nam doći
I oni odlaze drugom domaćinu pjevajući:
Ajde braćo da idemo
do (ime sljedećeg domaćina) da stignemo
da i njemu zaželimo
da ga zdravlje dobro služi
sa ljudima nek se druži

Sve čarojice nikad ne ulaze u kuću. Uvijek barem jedan član čarojica ne ulazi u kuću nego ostaje vani i u blizini kuće sakriven, kako ukućani ne bi utvrdili tačan broj čarojica, jer te večeri njih nitko ne smije prebrojiti. Ako bi netko prebrojio i utvrdio tačan broj čarojica, vjerovalo se kako će jedan od čarojica (vjerovalo se da je to onaj na kome se brojanje završi) u nadolazećoj godini umrijeti ili teško oboliti. Čak i idući selom, dio čarojica ide sporednim ili okolnim putem stramputicom kako ih ljudi iz kuća ne bi na putu prebrojili.

Čarojice su svakom jednako blagodarne, pa pjevaju i vesele sa i sa onim ko malo da, jednako kao i sa bogatima. Često pred siromašnim kućama provedu običaj bez igdje išta. No nađe li se ko (što se rijetko dešava), da im se protivi, psuje ih i ništa im ne da, čarojice ga prokinju prigodnim stihovima:

dabogda sinove ženio, a kruva želio
dabogda ćeri udavo, a zemlju prodavo
kuća se stračarom zvala, a žena se za drugog udala

ili

dao ti bog snaju da čisti opanke
a ona tebi nazuvke u rosu, a priglavke po nosu
a čarape u travu, a opanke u glavu

ili, još pogrdnije

ova kuća lipova
u njoj nema nikoga
ova kuća od brvana
u njoj gazda od govana

Kad tako obrede sve selo onda se vraćaju istoj kući odakle su i pošli i to još dok sunce nije izašlo, pa tu pripreme ručak od onoga, što su dobili i malo se napiju. Običaj je bio da se pozovu svi članovi porodica onih koji su sudjelovali u čarojicama. Nekih godina, kada je darova bilo bogato u večernjem slavlju sudjelovalo bi i cijelo selo. Ako im nečega pretekne to podjednako podijele. Kad pođu, blagoslove i taj dom i razidu se svojim kućama.